

Vedruna
Educació:
una
llarga
història

Mabel Burgell i Grollero, CCV

VEDRUNA EDUCACIÓ: LA LLARGA HISTÒRIA D'UN PROJECTE BEN ARRELAT

Cent noranta anys de vida d'una fundació són un llarg quilometratge temporal. Un llarg itinerari pels camins de l'educació, com també, en el nostre cas, pels de l'atenció en els camps de la salut i de l'acció social. Un trajecte que proporciona ja una perspectiva. Una història de 190 anys és un turó de prou alçada com per disposar d'una bona vista panoràmica i adonar-nos –ni que sigui a grans trets– de les característiques del camí seguit.

Això que ara en podem dir Vedruna Educació, per agafar un nom que aplegui tot un conjunt d'iniciatives educatives que van arrencar a Vic l'any 1826 sota el guiatge i l'empenta d'una dona poc corrent: Joaquina de Vedruna i de Mas, constitueix una institució educativa –tot i que no és només això– que va ser pionera en el seu naixement, promotora de línies educatives molt definides al llarg de la seva història i representant d'un estil pedagògic amb característiques pròpies que avui ens apareixen encara del tot actuals.

En el principi

Esbós del mapa polític i social de Catalunya en la frontissa dels segles XVIII i XIX

Joaquina de Vedruna –de casada Joaquina de Vedruna i de Mas–, fundadora de la Congregació de Germanes Carmelites Vedruna, va viure entre els anys 1783 i 1854. Era filla de Barcelona, d'una família nombrosa i benestant que es movia en el món de la judicatura, circumstància que va situar Joaquina en un ambient culte que li va proporcionar l'oportunitat de rebre una educació molt per sobre de la que habitualment rebien les dones del seu temps. Un privilegi, aquest, que seria fonamental en el futur, a l'hora de promoure una institució educativa al servei, precisament, de l'educació de la dona.

Trencant la barrera de l'antiga muralla medieval, la Barcelona de 1783 estava creixent més enllà de les actuals Rambles, entre noves cases i les seves hortes, antics i nous convents i unes noves primeres fàbriques que impulsava una incipient revolució industrial. Un nou gran espai de ciutat que en els nostres dies ha esdevingut el barri del Raval.

En aquell ambient generador de la nova riquesa i la nova pobresa de Barcelona que la naixent industrialització impulsava, on avui hi ha el carrer Hospital va néixer i va viure la primera joventut Joaquina de Vedruna.

Aquelles darreres dècades del segle XVIII i les primeres del segle XIX van ser els anys de la profunda crisi política que va somoure els pilars d'un sistema fonamentat en la monarquia absolutista. Essent reis «per la gràcia de Déu», res no podia oposar-se al poder dels monarques.

Però des de mitjan segle XVIII el moviment intel·lectual i reformista francès de la Il·lustració, mare del liberalisme polític, va quallar –a partir de 1789– en una revolució que va ensorrar definitivament a Europa els antics règims de poder absolut.

La tímida penetració a Espanya del pensament il·lustrat i, més endavant, l'ona expansiva de la Revolució Francesa van provocar una esquadra política que va ferir de mort l'absolutisme imperant. Tensions i enfrontaments, aldarulls i revoltes, temps de guerres externes i internes, van fer trontollar el món polític i el món social d'una Espanya on convivien, en un penós estat de coses, dirigents incompetents, inestabilitat política, divisió social, pobresa creixent i descontentament popular.

I enmig d'aquesta crisi profunda, la presència d'una població empobrida i majoritàriament analfabeta, i alhora desassistida en les seves necessitats més bàsiques. Aquest va ser l'escenari on va viure Joaquina de Vedruna.

Pulsions de canvi

Amb l'arribada del segle XIX havien entrat a Espanya, i molt especialment a Catalunya, els nous corrents d'obertura. I si bé, com sempre, Espanya havia intentat tancar amb pany i clau l'entrada al pensament liberal que venia de fora –com ho havia fet anys abans amb la influència de la Reforma protestant–, hi havia sectors de la població que ja no estaven disposats a seguir vivint sota el domini de la monarquia absoluta i el control ideològic exercit per la Inquisició. L'enfrontament entre els sectors tradicionals i els progressistes va marcar tot el segle. Però, tot i així, les pulsions a favor d'un canvi eren ja una tendència imparable.

El panorama educatiu

En els primers anys del segle XIX el panorama educatiu era, tant a Espanya en conjunt com a Catalunya en concret, senzillament desolador. En començar el segle, el 90 % dels espanyols no havia après ni a llegir ni a escriure. Fins a l'any 1821 no va existir a Espanya un Pla d'Instrucció Pública, fruit de les primeres inquietuds sobre el problema sorgides a les Corts de Cadis amb la seva Constitució política de 1812, en temps de la Guerra del Francès (1808-1814). Un primer intent que l'absolutista Ferran VII va convertir en foc d'encenalls en recuperar el poder.

Però la llavor estava sembrada i, tot i les lluites aferrissades entre els sectors polítics de l'època, els dirigents van anar assumint, de mica en mica, la necessitat d'establir un sistema adequat d'ensenyament sistemàtic, pensat encara, això sí, fonamentalment per als nois.

Però a partir d'aquí l'educació es va anar convertint en objectiu principal de la política nacional.

Quelcom es posa en moviment

Allò que uns i altres, liberals i absolutistes, van anar descobrint en aquests anys a cavall dels dos segles, i que va desvetllar un inèdit interès per la qüestió educativa, va ser la dimensió política de l'educació nacional com a eina per configurar un tipus de societat. D'aquí que l'Estat comencés a sentir-s'hi interessat i a voler prendre iniciatives educatives a escala nacional legislant sobre la qüestió, tot i que encara amb molt poca incidència social, fonamentalment perquè no es van posar al servei de les noves normatives els recursos necessaris. Un «defecte» estructural que ha estat endèmic del sistema educatiu al llarg dels anys, i fins avui.

El boom de la política educativa a Espanya va començar, de fet, entre els anys 1820 i 1823, amb l'anomenat Reglamento General de Instrucción Pública, obra d'un govern de signe liberal. Totalment inspirat en l'avortat Proyecto General de Instrucción Pública de 1814, de les Corts de Cadis, aquest reglament és el primer text legal complet sobre educació redactat a Espanya i, malgrat els alts i baixos de la política de l'època, va ser durant anys el marc de referència de totes les propostes educatives de l'Estat.

Però la ràpida recuperació del poder absolut per part del rei Ferran VII, l'any 1823, va significar la rebotada de les expectatives de l'impuls a l'ensenyament públic que es proposava, encara que fins i tot les classes dirigents del règim borbònic, novament al poder, havien començat a prendre consciència de la importància política de la qüestió educativa i no estaven disposades a cedir la iniciativa als seus opositors.

De manera que, tot i derogar el Reglamento General de Instrucción Pública tot just estrenat, van crear una Comissió reial encarregada d'estudiar un possible sistema d'educació nacional.

La Comissió va treballar prou de pressa, i el resultat dels seus debats va ser un conjunt legal que ha passat a la història amb el nom de Plan Calomarde (pel nom del ministre del ram), promulgat a partir del mes d'octubre de 1824.

És en el marc d'aquest Pla d'Ensenyament que va ser possible el naixement d'això que és avui l'Escola Vedruna.

Primer tram «al ralenti»

Tres persones anònimes i un bisbe diferent

Un frare caputxí originari d'Olot, un petit empresari del ram del tèxtil d'Igualada i una jove viuda barcelonina establerta a Vic. El P. Esteve, el senyor Josep Estrada i la viuda De Mas, Joaquina de Vedruna: heus aquí els protagonistes. Tres persones

de diversa procedència i condició, i de trajectòries vitals del tot diferents, que, en circumstàncies no previstes i que podríem qualificar de providencials, es coneixen, es relacionen i acaben compromeses en un mateix projecte: la fundació d'una institució que omplís el buit que patia la població –sobretot en el món rural– en oportunitats educatives per a les dones, en ajuda als malalts pobres i en assistència i socors al món dels exclosos.

I al costat d'ells, un bisbe: Pablo de Jesús Corcuera, gadità, capellà fervorós, home de perfil intel·lectual i rector del Seminari de Cadis, que viu molt de prop el daltabaix de la guerra napoleònica i l'ambient de debat polític encès que «las Cortes» reunides a la seva ciutat protagonitzen en aquells anys. Les noves idees, la necessitat de renovar el sistema polític, la crisi dels antics valors, la urgència de treure el poble de la ignorància..., tot plegat provoca en ell nous plantejaments i reflexions.

Els tres protagonistes, un per un

El fill de sant Francesc d'Assís Esteve d'Olot exercia llavors el ministeri de missioner itinerant per viles i pobles de la Catalunya rural. Cada dia veia amb els seus propis ulls i amb el cor angoixat l'abandó en què vivia la gent, deixada de banda pels seus governants, empobrida per guerres que no acabaven d'entendre, mancada d'atenció a les seves necessitats bàsiques i allunyada dels projectes de les classes dirigents que no invertien res a favor seu.

I era a casa on les mares de família maldaven per tirar endavant l'economia familiar, l'educació dels fills i l'atenció als seus malalts, mentre recolzaven el treball dels seus homes entre el bestiar, l'aviram i els camps, o els suplien com podien quan les guerres i revoltes se'ls enduien de casa.

Joaquima de Vedruna, a qui les seqüeles de la Guerra del Francès s'havien endut la vida del seu home, Teodor de Mas, l'hereu del Mas Escorial de Vic, s'havia traslladat des de Barcelona a Vic a viure en aquest mas amb els seus fills, lliurada en cos i ànima a educar-los i a administrar els béns que restaven de l'antic patrimoni del seu home, per tal de deixar als seus fills mitjans de vida per al seu futur.

Sostinguda per una profunda fe, vivia abandonada a la confiança en Déu i, mentre dedicava a la família tots els seus esforços, pensava en una futura retirada a la vida monàstica per lliurar-se del tot a Déu el dia que els seus fills ja fossin grans.

I Josep Estrada? Igualadí, deu anys més jove que Joaquima, casat, pare d'una nombrosa família, dedicat a la seva fàbrica de mitges i alhora regidor de l'Ajuntament d'Igualada i membre del Patronat de l'Hospital Municipal de Pobres de la vila. Estrada era un cristià de soca-rel, que va prendre el P. Esteve d'Olot com a confessor i director espiritual.

Quan l'any 1825 va arribar a Vic el bisbe Corcuera, els quatre futurs protagonistes de la fundació impulsada per Joaquina de Vedruna començaren a convergir. Vic va ser el punt on va tenir lloc l'encreuament dels seus camins.

Vic, el bressol d'un petit projecte

Heus aquí, tot seguit, vuit seqüències per resumir breument una llarga història.

—1a seqüència: El P. Esteve d'Olot, a petició pròpia, va ser destinat a Vic, al convent de la Divina Pastora, que justament era l'església més freqüentada per Joaquina de Vedruna perquè era la més propera a casa seva, ja que estava edificada precisament en terres del Mas Escorial.

—2a seqüència: Casualment, o providencialment?, Joaquina i Esteve d'Olot es coneixen en aquesta església i poc després Joaquina fa d'Esteve el seu confessor i confident, fins a arribar a comunicar-li el seu secret propòsit de retirar-se a la vida monàstica en el futur. Una idea, aquesta, que el P. Esteve no va compartir, perquè havia vist en Joaquina la dona capacitada per encapçalar allò que li ballava pel cap: una fundació al servei del que tant el preocupava: l'educació de les noies dels pobles i l'atenció als malalts pobres. Un projecte que, després de molt parlar-ne, rumiar-hi i pregar, Joaquina va acabar acceptant de tirar endavant, convençuda que aquella era una crida i un camí de Déu per a ella.

—3a seqüència: La diòcesi de Vic portava uns anys sense bisbe, i l'estiu de 1825 va arribar per fer-se càrrec del bisbat el gadità Pablo de Jesús Corcuera, consagrat bisbe l'any anterior. Un bisbe jove, de només 49 anys.

—4a seqüència: Pocs anys abans d'això i a través del P. Esteve d'Olot, havien establert amistat Joaquina de Vedruna i Josep Estrada. Una forta amistat va néixer entre les dues famílies. I estant Joaquina a Igualada va confiar a Estrada el seu projecte -ja decidit- de fundació, una idea que el va entusiasmar i que es va mostrar del tot disposat a recolzar. I de fet així ho va fer.

—5a seqüència: L'agost de 1825, quan havia d'arribar al bisbat el senyor Corcuera, Estrada va ser designat per l'Ajuntament d'Igualada com a integrant del Comitè de recepció que aniria a rebre el nou bisbe a la ciutat de Cervera, porta geogràfica del bisbat, i des d'allà l'acompanyaria a la seu episcopal de Vic, com així va ser.

—6a seqüència: Poques setmanes després, Estrada viatja novament a Vic per tractar amb el bisbe qüestions relacionades amb el càrrec que té a l'Ajuntament d'Igualada. Al final de la conversa, Estrada aprofita l'ocasió per parlar amb el bisbe del projecte de fundació en el qual està pensant la viuda De Mas. Profundament interessat, el bisbe li

demana que organitzi una entrevista d'ell amb Joaquina, i Estrada posa immediatament fil a l'agulla i, contentíssim, transmet a la seva amiga la invitació per parlar amb Corcuera. La trobada va tenir lloc al cap de pocs dies, a primers d'octubre de 1825.

—7a seqüència: Corcuera i Joaquina van sintonitzar des del primer moment. El bisbe valorà molt positivament la idea i no només autoritzà Joaquina i el P. Esteve a tirar-la endavant, sinó que ell mateix se'n va fer promotor i coresponsable. Joaquina va sortir contentíssima de l'entrevista, segons consta en la carta que va escriure tot seguit a Josep Estrada:

«Li faig saber que he tingut la sort de parlar amb aquell senyor amb qui vostè parlà aquí a Vic... està molt content...» (Ep. 80)

—8a seqüència: El 6 de gener de 1826 Joaquina va fer la seva consagració personal a Déu com a religiosa a la capella privada del bisbe i amb ell com a testimoni. D'acord amb ell i amb el P. Esteve, Joaquina, a partir d'aquell moment, va començar a reunir i preparar possibles candidates per formar el primer grup: la comunitat embrionària de la Congregació projectada creada «per abraçar les necessitats del poble en educació» i assistir i acompanyar els malalts pobres.

La idea era començar la fundació a Vic mateix, probablement a l'Hospital de la Santa Creu. Però l'Ajuntament no ho va veure de bon ull.

Llavors Estrada va proposar l'Hospital de Pobres d'Igualada, del qual ell era l'administrador. I si bé al principi les autoritats hi estaven d'acord, després es van fer enrere, tot i que els preparatius estaven ja molt avançats.

De manera que Joaquina va decidir iniciar el projecte a casa seva mateix, el Manso Escorial. Així és com el 26 de febrer del 1826, després de trobar-se i pregar a l'església de la Divina Pastora, es va aplegar al Manso la primera comunitat. Començaren amb una petita escola en locals de la casa per a les nenes de la rodalia, i a les nits vetllaven malalts a domicili.

La Fundadora va escriure a Josep Estrada:

«Molt apreciat i amat en Jesucrist, senyor Josep: Passo a noticiar-li que, des de mitja quaresma, tinc en ma companyia nou filles espirituals, amb l'aprovació del senyor bisbe. I ens apliquem a ensenyar noies, que, per ara, ja en vénen onze; i després, quan ens demanen per a vetllar en alguna casa de la ciutat, n'hi van dues, que no poden anar soles. De dia s'ha de treballar per menjar.» (Ep. 82)

L'Escola Vedruna acabava de néixer... i fins avui!

Les desitjades escoles, una lenta gestió

La petita escola del Manso Escorial va anar creixent, alhora que Joaquina i les seves companyes vivien «inventant-se» una nova forma de vida religiosa femenina. La que existia fins aleshores era només la vida monàstica, viscuda en la clausura del convent, pregant i treballant en el silenci, i allunyada de tasques i serveis externs.

Joaquina, amb dones que volien consagrar-se a Déu com a religioses, però alhora treballar al servei de les necessitats i mancances dels qui, com moltes d'elles mateixes, estaven situats al nivell més baix de l'escala social, van organitzar-se en petites comunitats senzilles, austeres, fraternes i joioses, que no vivien en la clausura del convent, sinó properes a la gent i disposades a obrir camins a les dones gràcies a l'educació i a tenir cura dels malalts pobres i de la gent més desassistida.

Tres botons de mostra

Però des del 26 de febrer del 1826 van passar mesos –vint exactament– abans que alguna institució les cridés per demanar els seus serveis. La primera crida va venir de Tàrraga l'octubre del 1827. Es tractava de fer-se càrrec de l'Hospital Municipal de Pobres. I l'escola? L'Ajuntament no tenia especial interès per escolaritzar les noies, i tampoc no era una demanda de la població. Però Joaquina ho considerava necessari. De manera que, a instància seva, els gestors de l'Hospital van prometre que li permetrien obrir una escola quan fos possible... No hi va haver l'oportunitat. Tres anys després de ser iniciada, la fundació a Tàrraga va fracassar.

Dinou mesos després d'haver enviat una primera comunitat de tres germanes a Tàrraga, l'abril de 1829 Joaquina va rebre una petició per fundar en un altre indret: Solsona, també a l'Hospital. I també amb la promesa d'oferir-hi ensenyament en el futur. Però –una altra vegada un però– les dificultats econòmiques de l'Hospital, la guerra i altres circumstàncies no ho van fer possible. La presència a l'Hospital va tenir continuïtat, però l'escola no va tirar endavant.

La mateixa història es repetia quatre mesos després a Manresa (l'agost de 1829). Era un Hospital al qual s'hi podria afegir una escola per a les nenes del veïnat. Però tot plegat va ser un altre miratge. El novembre d'aquell mateix any la fundació fracassava.

Sí, però no

No va ser fins a l'octubre de 1831, cinc anys i vuit mesos després de la fundació de la Congregació, que un Ajuntament cridava una comunitat de quatre germanes per atendre un petit hospital de pobres ja existent i alhora, aquesta vegada sí, posar en marxa una escola per a totes les nenes del veïnat que hi volguessin anar. Parlem de Cardona. Aquesta escola, avui encara en plena activitat 185 anys després, és la degana de les escoles Vedruna de la Congregació.

Joaquima deia que a Déu li agrada molt la constància. No hi ha dubte que ella mateixa encarna la fortalesa d'una voluntat perseverant per posar en marxa una oferta d'escoles per a les noies dels pobles del país, sense fer-se enrere davant l'evident dificultat per aconseguir-ho.

Entre l'inici de l'escola de Cardona i la petita primera escola del Manso Escorial de Vic quasi passaren sis anys! Després en seguirien moltíssimes més, tot i el lent inici, les dificultats del qual no s'havien acabat encara després de fundar l'escola de Cardona, a la porta de la qual Joaquina havia fet gravar una làpida on, orgullosa, hi va fer escriure: «Casa d'Educació».

La Guerra Carlina i l'obligat exili a França de la fundadora i d'un important grup de germanes durant uns anys van interrompre el procés fundacional. Després de Cardona van passar catorze anys abans no es va poder obrir una nova escola. Va ser la d'Arbúcies, oberta el maig de 1845, quan Joaquina tenia ja 62 anys. A partir d'aquí, però, el procés, fins llavors «al ralenti», va agafar velocitat.

Agafant embranzida

De 1826 a 1837 la incipient Institució Vedruna –que llavors encara no es deia així– es va mantenir a mig gas –com acabem de veure–, desplegant a penes la seva decidida voluntat d'escolarització de les noies. Afectada pels enfrontaments polítics del moment entre partidaris i opositors de la reialesa governant i per la guerra i l'exili a França, l'acció de les germanes es va veure, sens dubte, molt frenada.

Sant tornem-hi

Però l'any 1843 es va acabar l'exili, i amb el retorn de Joaquina i les seves companyes el grup va reprendre l'expansió de l'Institut, amb l'escola com a protagonista principal. El mateix any es van fer càrrec d'un Hospital públic ja existent a Sant Joan de les Abadesses, però amb el compromís ferm que s'hi afegiria una escola «per a les nenes de la vila i els voltants» –com diuen els acords fundacionals. Tot i que l'escola no va obrir portes fins a l'any 1847, al final es va obrir!

Entremig, l'any 1845, es va obrir la ja esmentada escola d'Arbúcies, escola pública «per donar ensenyament a les nenes del veïnat a fi de proporcionar educació a la joventut» –com deia el conveni de fundació.

Havien passat ja catorze anys des de l'inici de l'escola de Cardona, però ara el procés ja no va tenir aturador: Balaguer i les Borges Blanques l'any 1846, Ribes de Freser l'any 1847, Moià el 1848, Sant Pere de Torelló el 1849, Falset el 1850..., i així successivament.

La decidida voluntat, la tossuda convicció de Joaquina de Vedruna i les seves companyes van anar teixint una xarxa educativa sòlida que, iniciada a Catalunya, s'aniria estenent a tota la Península i, més endavant, a d'altres països en altres continents.

Allò que el vent no s'endugué

A la mort de Joaquina de Vedruna, el 28 d'agost de 1854, la seva obra tenia vint-i-vuit anys de vida i estava del tot consolidada. Profundament arrelada en Déu i convençuda que tenia entre mans un projecte ple de sentit, Joaquina havia trobat camins on semblava no haver-n'hi.

Des de plataformes inèdites –petits i empobrits hospitals municipals–, en diàleg i en col·laboració amb els ajuntaments com a principals vies d'actuació, si bé no les úniques, aquesta dona tingué la fermesa, la creativitat i alhora la flexibilitat necessàries per obrir possibilitats a unes escoles –públiques en la seva majoria– que oferissin a les noies dels estaments pagesos i menestrals (la població majoritària) una educació sistemàtica de qualitat.

Joaquina i les seves educadores van significar l'inici i la continuïtat d'un esforç en el camp educatiu, des del punt de vista de la promoció de les dones i dels interessos de les classes populars del país. Com moltes altres dones situades a la rebotiga de la història oficial, les Germanes Vedruna s'ocuparen d'actuar, més que no pas de documentar i propagar els seus fets. Van anar per feina.

La mateixa Joaquina aconsellava a les germanes «poc parlar i molt fer». Així és com entre 1826 i 1854, i malgrat les dificultats, ja havien creat a Catalunya 23 espais educatius. Això en un temps on l'ensenyament femení partia pràcticament de zero.

Final d'etapa, però no de carrera

Les cent cinquanta germanes que formaven la Congregació en morir Joaquina de Vedruna, repartides en vint-i-set comunitats, van quedar sota la direcció de Paula Delpuig, que en els dos últims anys de vida de la fundadora ja l'havia substituïda sovint.

Filla d'una modestíssima família de Malgrat de Mar, Paula tenia 43 anys quan va prendre la responsabilitat d'encapçalar l'obra de Joaquina. Curiosament, la mateixa edat que ella tenia quan va fundar.

L'any 1854 la Congregació ja estava consolidada. Amb la mort de la seva impulsora es tancava l'etapa fundacional i s'iniciava un desplegament difícil d'imaginar al principi. Amb l'activitat educativa com a objectiu prioritari, tot i mantenint els altres, el desplegament de l'escola no va tenir aturador.

La imparable expansió de l'Escola Vedruna a la segona meitat del segle XIX

Si l'any 1854 les escoles eren 23, deu anys després, el 1865, ja eren 38. I el 1870, 46. I el 1880, 86 cinc anys després.

Les 150 germanes que va deixar Joaquina s'havien convertit en 1.888 quan va morir Paula Delpuig, l'any 1889. I quant a la distribució geogràfica, s'havia arribat no només a totes les províncies de Catalunya, sinó també més enllà: a la província de València (1861), a Valladolid (1867), a Jerez de la Frontera (1869) o a Vitòria (1870), i a d'altres punts de la Península com Cadis (1872), Ourense (1879), Sevilla (1880), la província d'Extremadura (1882) o la regió de Cantàbria (1884), per esmentar ni que sigui uns pocs exemples.

La darrera escola impulsada per la humil filla de Malgrat va ser la de Jaén l'any 1888, un any abans de morir.

Les fundacions en aquests anys (1855-1888) van ser en total 180, 93 de les quals van ser docents o mixtes (és a dir, escoles conjuntes amb hospitals o cases de caritat). Concretament, 56 fundacions foren exclusivament docents i 37 foren mixtes.

Una explicació molt i molt simplificada d'aquesta progressió, només citant-ne una causa interna a la Congregació i una d'externa, seria aquesta:

— En primer lloc, el «boca-orella» del bon treball fet per les germanes educadores, que feia que fossin desitjades ara en una població ara en una altra.

— En segon lloc, la nova sensibilitat vers el tema educatiu que s'havia anat generant al país en la segona meitat del segle, tant des del punt de vista de la demanda de la població com, i molt especialment, pel nou protagonisme assumit pels governs en relació amb l'ensenyament.

Només cal repassar la legislació educativa generada per l'Administració pública en aquells anys per adonar-se'n. Encara que fins ben entrat el segle XX l'escolarització femenina no va ser socialment entesa com a imprescindible, sí que ho van entendre així i ho van defensar aferrissadament les seguidores de Joaquina de Vedruna. I aquesta fou també una clau del seu èxit.

A banda del fet indiscutible que, si bé l'Estat va generar molta legislació educativa, no va traduir-la en la mateixa proporció en realitzacions concretes en forma d'escoles ni de promoció de mestres. Un mal que va ser endèmic fins molt entrat ja el segle XX. I que encara dura.

Altres iniciatives compromeses amb l'educació femenina

Durant el segle XIX, en el qual Joaquina de Vedruna va posar en marxa la seva iniciativa educadora fundant per al seu servei –i al servei de l'acció sanitària i social– una nova forma de vida religiosa l'any 1826, a Catalunya van néixer també altres noves congregacions religioses de signe i objectius semblants.

Així trobem les Religioses Escolàpies, el 1829; les Missioneres del Cor de Maria, el 1848; les Missioneres de la Immaculada Concepció, el 1850, i, desapareguda ja Joaquina de Vedruna, les Dominiques del Pare Coll, el 1856; les Germanes de la Sagrada Família d'Urgell, l'any 1859; les Carmelites del Pare Palau, l'any 1860, o la Companyia de Santa Teresa d'Enric d'Ossó, l'any 1876, per exemple, que van donar totes elles un gran impuls a l'educació de les dones de totes les classes socials i, molt especialment, del món rural. La superació de l'analfabetisme i la necessitat d'aprendre eren ja un corrent imparabile.

El gra de mostassa

Joaquina de Vedruna havia dit que, amb el temps, les seves filles espirituals serien cridades a anar per tot arreu i que no ho podien refusar.

És així com des del començament del segle XX i fins ja entrat el segle XXI el mapa educatiu Vedruna es va anar desplegant no només per Catalunya i la resta d'Espanya o en d'altres països d'Europa, sinó que a partir de l'any 1912 va arribar a l'Amèrica llatina, al Paraguai primer, i a l'Argentina i a Xile l'any següent, fins a ser present avui a quasi tot el continent, fins i tot a Centreamèrica i els EUA.

L'any 1949 va ser el torn de l'Àsia, amb una primera presència educativa al Japó, a la qual la seguirien d'altres, i més endavant a l'Índia, a partir de 1953; a Formosa, l'any 1969, i a les Filipines, el novembre de 1972.

La presència Vedruna a l'Àfrica va començar el 1957 a la República del Congo, i va seguir per la Guinea Equatorial, Togo, Ceuta...

Com l'exemple del gra de mostassa que posà Jesús per referir-se al seu regne, la petitíssima llavor sembrada al Manso Escorial de Vic per Joaquina de Vedruna ha esdevingut un gran arbre on s'hi ajoquen multitud d'infants, adolescents i joves, de races i llengües diferents, als qui educadores i educadors Vedruna de tot arreu, religioses i laics, ofereixen un projecte educatiu arrelat en una llarga tradició pedagògica –de 190 anys– constantment renovada, en sintonia amb cada temps i amb cada realitat.

VEDRUNA EDUCACIÓ, UNA PROPOSTA AMB DENOMINACIÓ D'ORIGEN

«Un projecte educatiu arrelat en una llarga tradició pedagògica i alhora constantment renovat en sintonia amb cada temps i amb cada realitat», acabem de dir.

Els 190 anys de treball educatiu que discorren entre 1826 i 2016 justifiquen que parlem d'una «llarga tradició». Però és molt important posar en relleu allò característic que, de bon començament, va donar identitat pròpia a la manera Vedruna d'educar i que ha esdevingut la seva Denominació d'Origen, el seu segell, la matriu de la qual no és altra que la mateixa Joaquina de Vedruna.

L'escola pedagògica de Joaquina de Vedruna

Desconeixedora –com és lògic– de cap mena de sistema educatiu escolar, l'experiència educativa de Joaquina es va nodrir exclusivament de l'espai familiar.

El primer, el de la seva pròpia llar on els seus pares –Llorenç de Vedruna i Teresa Vidal– donaren a tots els fills, nois i noies per igual, una educació acurada, inculcant-los esperit de treball, sentit de responsabilitat i disciplina personal, gust per la lectura i, molt especialment, la fe cristiana, en un ambient envoltat d'afecte. Una gran escola per a Joaquina de Vedruna.

Però la segona i principal experiència per a ella en aquest camp va ser viure en primera persona la tasca d'educar els seus nou fills, que va recaure principalment en ella per la mort prematura del seu marit, quan els seus fills eren molt jovenets alguns i encara infants els altres. D'aquesta trajectòria personal en va emergir l'excel·lent educadora i mestra d'educadores que va ser Joaquina. Aquesta llar, convertida en l'escola dels seus fills, va inspirar anys més tard un model d'escola que s'assemblés a una llar.

L'element configurador d'una pedagogia inèdita

La pedra angular de la pedagogia de Joaquina van ser l'amor, l'afecte sincer i l'interès personal envers els educands. Per a ella, que no sabia ser altra cosa que mare, la cordialitat i l'afecte eren una condició educativa fonamental.

D'aquí se'n derivava un tracte afable que li feia «guanyar-se les voluntats –diuen els testimonis– i aprofitar l'afecte que li tenien per influir més eficaçment en les persones que educava» i que al cap dels anys testimoniaven que «les paraules que els deia li sortien del cor i eren per animar el més decaigut», i que «els robava el cor».

Per això va inculcar a les germanes que, fins i tot en les correccions, actuessin de manera que les alumnes «no els perdessin l'amor i la confiança». O que era fonamental «guanyar-se el cor de les criatures difícils i de mal governar, perquè només així se'n pot treure fruit».

Un estil educatiu amb trets propis

A partir d'aquesta base, d'aquest element configurador denominat per alguns «pedagogia de l'amor», es crea a les escoles de Joaquina un clima distès i motivador que afavoreix l'interès per aprendre i fer les coses bé, en un ambient estimulant que, si bé és d'exigència de qualitat en el treball, està del tot allunyat de la coerció i la severitat.

Paraules com aquestes són botons de mostra de la pedagogia que Joaquina impulsava:

«La diligència tot ho pot»;
«Aprofiteu el temps que teniu, que per llarg que sembli sempre és curt»;
«Hem de treballar molt pel nostre propi bé i per fer el bé als nostres germans»;
«Fem de la nostra part tot allò que puguem»;
«Presteu molta atenció a les nenes que us han estat confiades»;
«No permeteu que cap nena marxi a casa enfadada, sinó que abans us heu de reconciliar amb ella i que s'adoni que l'estimeu i resti amb ganes de tornar»;
«Que les nenes s'adonin que les estimeu molt»;
«No poseu mala cara ni corregiu a crits, que ho engegaríeu tot a rodar»;
«S'agafen més mosques amb una gota de mel que amb una bóta de vinagre»;
«Porteu-vos amb molta dolcesa»;
«No feu distincions ni diferències entre pobres i riques, sinó que les heu d'estimar totes de la mateixa manera».

Ella mateixa –diuen les seves contemporànies– «es mostrava alegre i afable amb les nenes que rebien educació a les seves escoles, fins i tot en corregir els seus defectes, i es preocupava del seu aprofitament i d'ajudar-les en els seus problemes, com si fos la seva mare».

Per això deia a les mestres: «Heu de mirar les nenes que eduqueu com si fossin filles vostres». Sens dubte, tenia prou autoritat moral per dir-ho.

Aquest estil va calar profundament en les germanes del seu institut, de les quals un informe oficial dirigit a les autoritats governatives sis anys després de la mort de la fundadora diu:

«Només val considerar amb alguna atenció allò que fan i practiquen diàriament les germanes, perquè es vegi clarament com és d'excel·lent l'esperit que predomina a la Institució; examini's en què s'ocupen i es veurà com elles són afables i enteses en les classes, pacients i caritatives...»

Tot un estil educatiu que havia amarat les noves escoles impulsades per les germanes. Un segell distintiu. Un tarannà. Una Denominació d'Origen.

Algú de l'època –un anònim veí d'un poble on s'havien instal·lat les germanes– ho va resumir molt bé i molt senzillament: «Treballen bé, estimen les alumnes i es fan estimar per tothom». És el patrimoni educatiu que ens han deixat en herència. Un tresor.

Vedruna avui

Els anys transcorreguts d'ençà dels temps fundacionals no són pocs, 190 ara mateix. Nous temps i noves circumstàncies van fer necessaris diversos canvis: noves estructures, nous sistemes, nous continguts, noves metodologies i, evidentment, nova gent. No podia ser d'altra manera.

Les comunitats educatives d'avui ja no són dirigides i animades només per les germanes integrants de la Congregació fundada per Joaquina el 1826. Avui elles comparteixen el seu compromís educatiu amb molts educadors seglars que assumeixen també com a propi el patrimoni pedagògic Vedruna, i l'enriqueixen amb la seva experiència i les seves aportacions.

L'Escola Vedruna és, sens dubte, per a uns i altres una herència valuosa i un instrument adient al servei de l'educació contemporània. Les idees, la reflexió i el debat dels educadors i educadores del món Vedruna d'avui, amb els fils de l'herència rebuda i amb els del propi saber, han teixit una xarxa escolar consolidada i actual.

La Proposta Educativa Vedruna avui és rica d'experiència i rica de novetat. És de Joaquina i és nostra. És d'arrel antiga i de saba nova. Una oferta educativa amb identitat.

El moll de l'os

Això que avui en diem «Vedruna Educació» ha fet seus els elements medul·lars de la pedagogia de l'amor promoguda per Joaquina, perquè gira al voltant d'aquest eix: la valoració de les persones pel sol fet de ser-ho, al marge de qui són, de com són, d'on vénen i, sobretot, de què tenen.

Des d'aquest eix fonamental, allò propi d'aquest model pedagògic rau en l'atenció i l'acompanyament educatiu de cadascú en funció de les seves possibilitats i necessitats, tot desvetllant la responsabilitat en el propi desenvolupament i estimulant la constància en el treball fet a consciència, la tenacitat en la lluita pels objectius buscats, i l'esperit de superació davant les dificultats.

En aquest ambient escolar que vol ser estimulante, actiu, alegre i dialogant, les relacions interpersonals positives tenen un valor educatiu de primer ordre i generen el clima necessari per créixer personalment, per obrir-se als altres i per descobrir les pròpies possibilitats i responsabilitats en la construcció de la societat de la qual tots formem part.

Aquest moll de l'os de la pedagogia Vedruna constitueix allò innegociable del seu model educatiu.

Un engranatge amb sis peces

A tall de síntesi caldrà dir que són especialment sis les peces que fan funcionar l'engranatge de l'Escola Vedruna actual:

Un model organitzatiu, la xarxa

Avui, a casa nostra, l'estructura de suport de les escoles Vedruna ja no la constitueixen, com al principi i durant molts anys, les comunitats de germanes, sinó una organització en xarxa a través de la figura jurídica de les Fundacions. A través de la xarxa les escoles comparteixen objectius, projecte, formació, activitats, persones o recursos amb una carta de navegació comuna: la Proposta Educativa Vedruna.

Un objectiu

Una meta que són dues: contribuir al ple desenvolupament de les persones i servir a la millora del conjunt de la societat.

Un eix vertebrador

La pedagogia de l'amor i la valoració central de les persones.

Uns compromisos

De treball a consciència. D'autoavaluació, d'actualització i de renovació. De dinàmica participativa i dialogant. De recolzament entre escola i famílies. De solidaritat activa amb el propi país i amb tota la comunitat humana.

Uns valors preferencials

Valors indestriables d'un model d'escola d'inspiració cristiana com ho és la nostra, i que posen en primer pla la vida en totes les seves manifestacions, els drets de les persones i el tracte just que els pertoca, la fraternitat i la no-violència, i l'obertura a la dimensió espiritual i transcendent de les persones.

Un clima escolar

Caracteritzat per ser un espai estimulant i alegre, de relacions interpersonals positives, senzilles i properes entre els components de la comunitat escolar.

To be continued...

L'Escola Vedruna ha viscut un llarg itinerari. Al mateix temps que la Institució Vedruna, ha estat compromesa des del principi i fins avui al servei dels malalts i al costat dels pobres, dels més desassistits i dels més febles, a Catalunya, on la Institució va néixer, i també en un grapat de països d'arreu del món on ha arribat després.

Entre dificultats i èxits, en situacions més estables o més precàries, en temps segurs i en temps d'incertesa, amb formes i instruments diversos, Vedruna ha tirat endavant. Sempre amb un mateix esperit, una mateixa voluntat de servei, amb un carisma generat per Joaquina de Vedruna i, amb els anys i fins avui, compartit per molts, primer només religioses de la Congregació i avui també per molts seglars, tant dones com homes, que han treballat al servei dels altres per educar, sanar, promocionar, acollir...

Cent noranta anys després el projecte continua. I, això esperem, continuarà encara. Com nosaltres avui, algú, algun dia, ho explicarà. La vida continua...